

Motion till riksdagen

1989/90:Kr10

av Maj Britt Theorin m.fl. (s)

med anledning av prop. 1989/90:70 om
våldsskildringar i rörliga bilder

Utvecklingen på videogrammarknaden har länge varit djupt oroande. Med profit som drivkraft har hänsynslösa exploitörer missbrukat den yttrandefrihet, vars yttersta syfte är att stärka och fördjupa demokratin och garantera mänskliga rättigheter. Vi instämmer med propositionen, som säger att skyddet för barnen och ungdomarna inte behöver prisges åt de krafter som vill exploatera marknaden för spekulativa våldsskildringar. Man får enligt propositionen inte låta hänsynen till yttrandefriheten bli en täckmantel för kapitalisation inför destruktiva krafter.

Att videovåldet – då det förevisas för barn och ungdomar i socialt efter-satta miljöer – har en förråande inverkan är ställt utom tvivel. Våldsfilmerna skapar ofta ett intryck av överklighet; på filmen reser sig den misshandlade upp på nytt och går till synes helt oskadd i väg. För barn är detta givetvis särskilt svårt att förstå eftersom barn har svårare att skilja på fantasi och verklighet.

Det är viktigt att i sammanhanget beakta att en tredjedel av barn och ungdomar under 15 år tittar på barnförbjudna filmer på video. I propositionen framgår dessutom att det finns ett samband mellan en del ungdomars höga konsumtion av videovåldsskildringar och våldstendenser.

Det är således förståeligt att kravet på snabba och kraftfulla åtgärder har ett brett och folkligt stöd. Som propositionen framhåller har i breda kretsar, framför allt hos personer med särskilt ansvar för barn och ungdomar, t.ex. lärare och annan pedagogisk personal, krav rests på ingripande i form av en allmän och obligatorisk statlig förhandsgranskning av alla videogram på marknaden för privat bruk. Detta återspeglas också i remissbehandlingen där en mycket klar majoritet uttalar sig för en allmän förhandsgranskning. Det är förvånande att propositionen inte tagit hänsyn till detta kraftiga stöd för en allmän förhandsgranskning.

Som framgår av propositionen har många länder däribland Finland, Island, Norge, Västtyskland, England och Italien infört allmän förhandsgranskning av videogram.

En förhandsgranskning kan självfallet inte ensam lösa problemen utan måste kombineras med en serie positiva åtgärder. Det är bra och lovvärt med informations- och utbildningsåtgärder som föreslås i propositionen, inte minst en bred satsning på mediekunskap inom och utom skolan. Det är också bra att strafftiden förlängs till två år, som propositionen föreslår, under förut-

sättning att lagen används och brott mot lagen verkligen beivras. De lagstiftningar som hittills funnits har visat sig i det närmaste verkninglösa och mycket få fall har förts till åtalsprövning. Med erfarenhet härav är det tveksamt om en straffskärpning i sig får större effekt än allmän förhandsgranskning.

Det är också utmärkt att olika åtgärder för att aktivera fler vuxna och organisationer i arbetet med att leta förbjudna filmer sätts in. Men dessa åtgärder är otillräckliga.

En allmän registreringsplikt kommer inte att ge en fullständig kontroll av vad som distribueras ut på marknaden. Inte bara därför att det aldrig går att kontrollera alla filmer som t.ex. direktimporteras och distribueras på icke kontrollerbara vägar. Och inte bara för att erfarenheten av frivillig förhandsgranskning är dålig. Utan därför att det är föga sannolikt – och naivt – att tro att en genomläsning av titlar och innehållsbeskrivningar skulle ge vid handen vilka filmer som innehåller otillåtna våldsinslag. Filmerna måste granskas innan de godkänns för visning.

Enligt propositionen hindrar inte ett registreringssystem videogram att komma ut på marknaden. Det kan således komma att finnas filmer på marknaden som registrerats, men som inte granskats. t.ex. därför att de getts en vilseledande titel eller beskrivning. Det är inte acceptabelt.

En film eller video som är föremål för granskning bör givetvis inte heller distribueras ut på marknaden. Att detta är fullt möjligt att genomföra framgår av den lagstiftning som gäller i t.ex. Norge. Där hålls filmer som granskas inne och får inte distribueras förrän de godkänts. Samma lagstiftning borde vara möjlig också i Sverige.

Med propositionens förslag kommer samma filmer som i olika regioner blir föremål för granskning att kunna bedömas olika. Det som bedöms otillåtet i en region kan bli tillåtet i en annan. Det blir svårt att få förståelse för en sådan godtycklig bedömning.

En allmän granskningsplikt skulle undanröja sadana tvivelaktigheter. samma regler skulle gälla för hela landet. Förhandsgranskningen skulle sannolikt omfatta några hundratals filmer per år då man undantar de filmer som redan granskats av biografbyrån liksom vissa andra tänkbara undantag som vissa utbildnings-, sport-, religions- och musikprogram. Det är däremot viktigt att inte undanta videospel och musikvideo, som ofta innehåller starka våldsinslag.

En allmän registrerings- och granskningsplikt skulle lämpligen kunna finansieras genom att en särskild granskningsavgift införs på videogram.

Vi är beredda att pröva de föreslagna åtgärderna i propositionen där flera av våra krav tillgodosetts men vill ytterligare utveckla våra synpunkter.

I dag kan filmer censureras av fyra skäl. Om skildringen eller sammanhanget kan verka förråande, skadligt upphetsande, förleda till brott eller uppenbarligen strider mot lag kan den helt eller delvis förbjudas (biograförordningen 3 § 1 mom.). I praktiken har endast censurgrunden "förråande" använts under senare år och i propositionen föreslås att den blir enda censurgrund i fortsättningen.

Vi delar uppfattningen att det inte finns anledning att ha kvar censurgrunder som inte kommer till användning. Vi vill dock peka på det faktum att

många filmer som bland en stor del av allmänheten skulle betraktas som förråande ändå passerar censuren utan åtgärd. Det är tveksamt om biografbyråns och allmänhetens uppfattning om vad som kan få negativa effekter t.ex. vid stor filmkonsumtion överensstämmer. En översyn av censurgrunderna i syfte att sätta censurgränsen tidigare än i dag bör enligt vår mening göras.

Det kan även ifrågasättas om inte kraven på kvalificerad utbildning i betyendevetenskapliga ämnen liksom erfarenhet av sådan verksamhet bör ställas också på censorer av vuxenfilm. Sådana krav ställs i dag på en av censorerna i fråga om barnfilm.

Enligt föredragande statsrådet kan det finnas anledning att överväga om inte åldersgränsen för att tillåtas se vuxenfilm bör höjas. Vi anser att tiden redan i dag är mogen för en sådan höjd åldersgräns. Åren mellan 15 och 18 är viktiga år för danandet av personligheten och att i detta avseende betraktas som vuxen anser vi vara en sådan liten fördel att den inte uppväger nackdelarna med att kunna utsättas för film som är avsedd för vuxna. En sådan höjd åldersgräns innebär inte att behovet av fortsatt vuxencensur minskar. Vi anser att censurens omfattning, utökade krav på censorerna samt höjd åldersgräns bör utredas närmare. Eventuellt kan detta utredningsarbete åläggas det i propositionen föreslagna rådet mot skadliga våldsskildringar i rörliga bilder.

I propositionen anses det att detta råd skall initiera utbildningsinsatser inom det allmänna skolväsendet liksom att biografbyrån skall få till uppgift att svara för utbildning och stöd inom den decentraliserade tillsynsorganisation som föreslås. Vi menar dock att utbildning även behövs för andra kategorier. De som skall arbeta med lagen behöver klarare signaler om lagstiftarens intentioner än som hittills varit fallet. Vi tänker på polis, åklagare, nämndemän osv. Även för sådana utbildningsinsatser bör rådet mot skadliga våldsskildringar ha ett uttalat ansvar.

Vi föreslår slutligen att regeringen återkommer till riksdagen två år efter det lagen trätt i kraft med förslag om allmän förhandsgranskning om de föreslagna åtgärderna i propositionen inte får den enligt propositionen avsedda effekten.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om distribution av film eller videogram som är föremål för granskning.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning av censurens omfattning, utökade krav på censorerna samt höjd åldersgräns.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av utbildning även för övriga nyckelgrupper än de i propositionen nämnda,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förslag om allmän förhandsgranskning föreläggs

riksdagen två år efter det lagen trätt i kraft om denna lag inte fått den
i propositionen avsedda effekten.

Mot. 1989/90
Kr10

Stockholm den 7 mars 1990

Maj-Britt Theorin (s)

Margareta Winberg (s)

Kristina Svensson (s)

Karin Wegestål (s)

Maj-Inger Klingvall (s)

Lahja Exner (s)